

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÊ CHÍ TRUNG

**ĐỒNG BÀO ĐAO Ở HAI TỈNH BẮC KẠN
VÀ CAO BẰNG TRONG CUỘC VẬN ĐỘNG
CÁCH MẠNG THÁNG TÁM (1941 - 1945)**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: TS. HOÀNG NGỌC LA

THÁI NGUYÊN - 2013

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan công trình nghiên cứu đề tài *Đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong cuộc vận động cách mạng tháng Tám (1941-1945)* dưới sự hướng dẫn của TS. Hoàng Ngọc La là kết quả nghiên cứu của cá nhân tôi. Các số liệu, kết quả trong luận văn là trung thực. Những chỗ sử dụng kết quả nghiên cứu của người khác đều có trích dẫn rõ ràng. Những tài liệu không có trích dẫn là do tác giả trực tiếp sưu tầm.

Tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm trước nhà trường về sự cam đoan này.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2013

Xác nhận của trưởng khoa chuyên môn

Tác giả luận văn

PGS.TS Hà Thị Thu Thủy

Lê Chí Trung

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài..... 1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề..... 2
3. Đối tượng, phạm vi, nhiệm vụ nghiên cứu..... 6
4. Nguồn tài liệu và phương pháp nghiên cứu.....7
5. Đóng góp của luận văn..... 7

Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ ĐỊA BÀN CƯ TRÚ, TỔ CHỨC LÀNG BẢN, QUAN HỆ XÃ HỘI, DÒNG HỌ VÀ TRUYỀN THỐNG CỦA DÂN TỘC DAO Ở HAI TỈNH BẮC KẠN VÀ CAO BẰNG

- 1.1. Địa bàn cư trú..... 9
  - 1.1.1. Điều kiện tự nhiên..... 9
  - 1.1.2. Dân tộc Dao ở Bắc Kạn và Cao Bằng 18
- 1.2. Tổ chức làng bản, quan hệ xã hội, dòng họ và truyền thống 23
  - 1.2.1. Tổ chức làng bản, quan hệ xã hội và dòng họ.....23
  - 1.2.2. Truyền thống yêu nước trước 1941 24

Chương 2. TIẾP THU ÁNH SÁNG CÁCH MẠNG CỦA ĐẢNG, CHUẨN BỊ LỰC LƯỢNG CHO KHỞI NGHĨA VŨ TRANG (1941-1945)

- 2.1. Hoàn cảnh lịch sử và chủ trương của Đảng..... 33
- 2.2. Tiếp thu ánh sáng cách mạng Đảng, chuẩn bị lực lượng 38
  - 2.2.1. Tiếp thu ánh sáng cách mạng của Đảng..... 38
  - 2.2.2. Sự ra đời và phát triển khu Quang Trung 52
  - 2.2.3. Trong cuộc đấu tranh chống khủng bố 53

Chương 3. THAM GIA GIÀNH CHÍNH QUYỀN TRONG CAO TRÀO KHÁNG NHẬT CỨU NƯỚC, GÓP PHẦN VÀO THẮNG LỢI TRONG TỔNG KHỞI NGHĨA

- 3.1. Bối cảnh lịch sử và chủ trương của Đảng Cộng sản Đông Dương..... 65

3.2. Trong khởi nghĩa giành chính quyền từng phần.....	67
3.3. Trong Tổng khởi nghĩa tháng Tám.....	79
3.3.1. Thời cơ khởi nghĩa và chủ trương của Đảng.....	79
3.3.2. Khởi nghĩa giành chính quyền trong toàn tỉnh.....	81
Kết luận	88
Tài liệu tham khảo	92
Phụ lục	97

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Cách mạng tháng Tám thành công là một sự kiện vĩ đại trong lịch sử dân tộc Việt Nam. Thắng lợi này đã phá tan hai tầng xiềng xích nô lệ của thực dân Pháp kéo dài hơn 80 năm và của phát xít Nhật, đồng thời lật nhào chế độ quân chủ chuyên chế tồn tại gần ngàn năm.

Trong lịch sử dựng nước và giữ nước, ông cha ta luôn nêu cao tinh thần cần cù, sáng tạo trong lao động sản xuất, kiên cường bất khuất trong chiến đấu chống giặc ngoại xâm. Đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng đã kế thừa và phát huy truyền thống quý báu đó, góp phần vào công cuộc xây dựng và bảo vệ quê hương, đất nước.

Địa bàn sinh sống của người Dao ở vùng rừng núi hiểm trở, có vị trí chiến lược quan trọng, người Dao được giác ngộ lại có truyền thống đấu tranh cách mạng cho nên đây là nơi dừng chân an toàn của lực lượng cách mạng chống lại cuộc khủng bố của địch. Cán bộ, đảng viên và lực lượng vũ trang của Đảng được đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng nuôi dưỡng, bảo vệ đã vượt qua những thử thách gay go, tạo điều kiện thuận lợi cho phong trào cách mạng được giữ vững và phát triển.

Quá trình xây dựng và phát triển cơ sở cách mạng trong đồng bào Dao đã tạo ra điều kiện phát triển mở rộng lực lượng cách mạng chuẩn bị cho khởi nghĩa vũ trang. Trên địa bàn sinh sống của đồng bào Dao còn là nơi ra đời Đội Việt Nam tuyên truyền Giải phóng quân – đội quân chủ lực của cách mạng.

Trong cao trào kháng Nhật cứu nước, từ địa bàn hoạt động của người Dao, khởi nghĩa giành chính quyền từng phần diễn ra sớm và rất sôi nổi ở các huyện như Ngân Sơn, Chợ Rã (Bắc Kạn), Nguyên Bình...(Cao Bằng). Thắng lợi trong cao trào kháng Nhật cứu nước đã giải phóng và thành lập chính

quyền cách mạng ở hầu khắp vùng nông thôn, miền núi trong đó có địa bàn người Dao đã tạo thế và lực cho việc giành chính quyền trong toàn tỉnh ở Bắc Kạn và Cao Bằng tháng 8 năm 1945.

Trong Tổng khởi nghĩa tháng Tám, khi thời cơ xuất hiện, dưới sự lãnh đạo của Giải phóng quân, cùng với nhân dân các dân tộc anh em, đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng cùng nhân dân các dân tộc và lực lượng vũ trang đã tiến lên khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền.

Nghiên cứu đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong cuộc vận động Cách mạng Tháng Tám (1941-1945) sẽ góp phần làm sáng tỏ truyền thống yêu nước và cách mạng của đồng bào Dao, làm phong phú thêm hình thái vận động và bài học kinh nghiệm về công tác tuyên truyền, vận động quần chúng, về việc sử dụng hình thức bạo lực cách mạng trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám.

Từ nhận thức đó tôi quyết định chọn **“Đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám (1941-1945)”** làm đề tài luận văn Thạc sĩ Khoa học Lịch sử.

2. LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU VẤN ĐỀ

Những thập kỉ qua, đã có rất nhiều công trình nghiên cứu, nhiều cuốn sách, bài viết, hồi kí, tài liệu tham khảo... đề cập các vấn đề có liên quan đến đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong cuộc vận động Cách mạng Tháng Tám (1941-1945).

Năm 1977, Ban nghiên cứu Lịch sử Đảng xuất bản tài liệu *Văn kiện Đảng (1930-1945)*; Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia ấn hành tác phẩm *Hồ Chí Minh toàn tập*, tập 1. Các tài liệu trên góp phần định hướng trong nghiên cứu và làm rõ chủ trương, đường lối cách mạng của Đảng trong giai đoạn 1941-1945.

Các công trình nghiên cứu của Trung ương viết về Cách mạng tháng Tám như: “*Tìm hiểu Cách mạng tháng Tám*” Nxb Sự Thật, Hà Nội 1976; Ban nghiên cứu Lịch sử Đảng Trung ương biên soạn: “*Tìm hiểu tính chất và đặc điểm của Cách mạng tháng Tám*” Nxb Sự Thật Hà Nội, 1963; “*Lịch sử Quân Đội Nhân Dân Việt Nam*” Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội, 1977... ngoài việc đề cập toàn diện quá trình vận động cách mạng trong cả nước, các công trình nghiên cứu nói trên còn đề cập đến hội nghị Trung ương lần 8 ở Pác Bó, đôi nét về xây dựng lực lượng và phong trào cách mạng ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng, một số nét khái quát về khởi nghĩa từng phần và Tổng khởi nghĩa Tháng Tám ở khu vực vùng núi phía Bắc trong đó có hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng.

Năm 1972, Ban nghiên cứu Lịch sử Đảng Khu Tự trị Việt Bắc cho xuất bản cuốn sách: “*Khu Quang Trung trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám ở Việt Bắc*”. Cuốn sách trình bày khá chi tiết quá trình tuyên truyền, vận động đồng bào dân tộc Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng tham gia vào Mặt trận Việt Minh trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám 1945.

Năm 1980, trong cuốn “*Lịch sử Đảng bộ tỉnh Bắc Thái*” tập 1 của Ban nghiên cứu Lịch sử Đảng tỉnh Bắc Thái, các tác giả đã phân tích về hoạt động chuẩn bị lực lượng cho Cách mạng tháng Tám ở tỉnh Bắc Thái nói chung và Bắc Kạn nói riêng, cuốn sách cũng đã đề cập đôi nét về quá trình xây dựng phong trào Việt Minh trong vùng đồng bào Dao ở Bắc Kạn.

Cuốn “*Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945*”, của Viện Lịch sử Đảng, nhà xuất bản Sự thật, năm 1985 đã viết về khởi nghĩa giành chính quyền ở các địa phương, trong đó có trình bày sơ lược diễn biến, thắng lợi của Cách mạng tháng Tám ở Bắc Kạn và Cao Bằng năm 1945.

Năm 2000, Ban chấp hành Đảng bộ Bắc Kạn, phát hành cuốn “*Lịch sử Đảng bộ tỉnh Bắc Kạn, tập I*” do Phó Giáo sư Lê Mậu Hãn (chủ biên). Phần

mở đầu cuốn sách đã khái quát về vị trí địa lí, đặc điểm dân cư, truyền thống cách mạng của nhân dân các dân tộc tỉnh Bắc Kạn nói chung và đồng bào Dao nói riêng trong quá trình xây dựng bảo vệ quê hương. Trong phần thứ nhất: “Tiếp thu ánh sáng cách mạng, thành lập tổ chức Đảng, tiến lên giành chính quyền trong Cách mạng tháng Tám năm 1945”, các tác giả đã trình bày khái quát quá trình xâm lược của thực dân Pháp và cuộc đấu tranh chống giặc ngoại xâm của nhân dân các dân tộc trong tỉnh, tiếp thu ánh sáng cách mạng, từng bước xây dựng và phát triển cơ sở cách mạng, cơ sở Đảng, đánh dấu bước ngoặt trong phong trào cách mạng ở Bắc Kạn.

Từ đây, Mặt trận Việt Minh đã nhanh chóng vận động các vùng đồng bào dân tộc Tày, Nùng, Dao..., tham gia Hội Cứu quốc, góp phần thúc đẩy cách mạng nhanh chóng, tiến tới khởi nghĩa giành chính quyền trong toàn tỉnh. Cuốn sách là nguồn tài liệu mới, để luận văn nghiên cứu kỹ hơn về Cách mạng tháng Tám ở Bắc Kạn nói chung và đồng bào Dao ở Bắc Kạn trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám (1941-1945) nói riêng.

Năm 1982, Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh Cao Bằng phát hành cuốn “*Lịch sử Đảng bộ tỉnh Cao Bằng 1930-1945, Tập I*” Cuốn sách trình bày khái quát đặc điểm, địa bàn sinh sống, truyền thống cách mạng của nhân dân các dân tộc tỉnh Cao Bằng, trong đó có nêu khái quát về đồng bào Dao, đặc biệt là ở Nguyên Bình trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám.

Ở các địa phương có các cuốn: “*Lịch sử Đảng bộ huyện Na Rì (1930-1975)*”, xuất bản năm 2000; “*Lịch sử Đảng bộ huyện Chợ Đồn*”, Tập I (1930-1954) xuất bản năm 1993; “*Lịch sử Đảng bộ huyện Bạch Thông 1930-1945*” xuất bản năm 1996; “*Lịch sử Đảng bộ huyện Ba Bể 1930-1954*” xuất bản năm 1998; “*Lịch sử Đảng bộ huyện Nguyên Bình*” do Ban Chấp hành Đảng bộ huyện Nguyên Bình phát hành; “*Lịch sử đấu tranh cách mạng Ngân Sơn 1939-1954*” ... các cuốn sách này đã đề cập đến quá trình chuẩn bị lực lượng

cách mạng của nhân dân các dân tộc địa phương trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám, đặc biệt là quá trình xây dựng và phát triển cơ sở cách mạng trong vùng đồng bào Dao.

Gần đây, năm 2005, cuốn sách “*Cách mạng tháng Tám 1945 toàn cảnh*”, do GS.TS Phan Ngọc Liên (chủ biên) có nêu khái quát về sự phát triển của cách mạng ở Bắc Kạn trong giai đoạn 1941-1945.

Ngoài ra còn có các công trình nghiên cứu tập hợp các bài viết tại các Hội thảo khoa học: Tập kỷ yếu “*55 năm Quân đội nhân dân Việt Nam miền đất khai sinh và quá trình phát triển*” của Tỉnh ủy, Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân tỉnh Cao Bằng – Bộ tư lệnh Quân khu I – Viện Lịch sử quân sự Việt Nam. Năm 2003, trên cơ sở tập hợp tư liệu, Viện Lịch sử quân sự Việt Nam biên soạn cuốn “*Đội Việt Nam tuyên truyền Giải phóng quân*”, Nxb Quân đội nhân dân, giới thiệu về sự ra đời của một trong những đội quân chủ lực của cách mạng Việt Nam – Đội Việt Nam tuyên truyền Giải phóng quân trên căn cứ địa Cao Bằng.

Một số nhà nghiên cứu, trong đó có Tiến sĩ Hoàng Ngọc La viết về “*Căn cứ địa Việt Bắc*” Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội 1995. Tác phẩm trình bày quá trình hình thành và phát triển của căn cứ địa Việt Bắc trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám 1945.

Trong cuốn “*Giáo trình lịch sử Việt Nam 1958-1945*”, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam, xuất bản năm 2011, tác giả Hoàng Ngọc La - Hà Thị Thu Thủy có đề cập tới cuộc vận động Cách mạng tháng Tám của đồng bào cả nước nói chung và của nhân dân các dân tộc Việt Bắc nói riêng.

Ngoài ra, quá trình chuẩn bị lực lượng và khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền của đồng bào dân tộc thiểu số ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng, còn được đề cập trong một số hồi ký cách mạng như: “*Từ nhân dân mà ra*” của đồng chí Võ Nguyên Giáp, Nxb Quân đội nhân dân, 1964; hồi ký của

Nông Văn Quang “ *Con đường Nam tiến*”, Nxb Văn hóa Dân tộc, 1995. Các cuốn hồi ký trên chứa đựng nhiều nội dung phong phú, trong đó có đề cập tới việc xây dựng căn cứ địa cách mạng ở Cao Bằng , khu vận động cách mạng của đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng.

Các công trình nghiên cứu nói trên ở một mức độ khác nhau đã đề cập đến quá trình chuẩn bị lực lượng và khởi nghĩa vũ trang và giành chính quyền ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng. Song cho đến nay vẫn chưa có công trình khoa học nào nghiên cứu riêng và trình bày có hệ thống về đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong cuộc vận động cách mạng tháng Tám (1941-1945). Nhưng các công trình kể trên là những nguồn tài liệu quý giúp chúng tôi trong quá trình tìm hiểu vấn đề: “***Đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong cuộc vận động Cách mạng tháng Tám (1941-1945)***”

3. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI NGHIÊN CỨU VÀ NHIỆM VỤ CỦA ĐỀ TÀI

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đề tài nghiên cứu về đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng trong công cuộc chuẩn bị lực lượng và khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Không gian: thuộc phạm vi hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng.

Thời gian: từ năm 1941 đến năm 1945. Tuy nhiên để làm rõ yêu cầu của đề tài, luận văn có đề cập đến tình hình phong trào cách mạng ở các giai đoạn trước đó.

3.3. Nhiệm vụ nghiên cứu

Khái quát địa bàn sinh sống, tổ chức làng bản, quan hệ xã hội, dòng họ và truyền thống của đồng bào Dao ở hai tỉnh Bắc Kạn và Cao Bằng.